

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi

Başvuru: 28 Ekim 2020
Revizyon Talebi: 16 Eylül 2021
Son Revizyon: 05 Ekim 2021
Kabul: 03 Kasım 2021
Online Yayın: 28 Şubat 2022

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Huzurevinde Kalan Yaşlıların Sosyal İzolasyon Deneyimleri

Levent Taş¹ , Günseli Ayça Şaldırdak² 

Öz

Bu çalışmanın konusu huzurevinde yaşayan bireylerin sosyal izolasyon deneyimleridir. Yaşlılık, sadece yaş alma ile sınırlandırılabilir fizyolojik bir değişim değildir. Yaşlılık fiziksel, psikolojik ve sosyal yönleri ile bir bütündür. Yaşlanmayla birlikte ortaya çıkan sosyal hayattan geri çekilmenin doğal olduğu düşüncesi yaygındır. Bu nedenle literatürde yaşlıların sosyal izolasyon deneyimleri yeterli ilgi görmemektedir. Ayrıca, Türkiye gibi dayanışmanın geliştiği ve ailenin geleneksel fonksiyonlarını koruduğu düşünülen toplumlarda yaşlı izolasyonunun yaşanmadığının var sayılması da konuya olan ilgiyi azaltmaktadır. Ancak bu düşüncelerin bilimsel araştırmalarla sorgulanmasına ihtiyaç vardır. Huzurevleri, yaşlı bireylerin korunmasını ve bakımının sağlanmasını amaçlayan kurumlardır. Bunun yanı sıra huzurevlerinin sosyal izolasyonu engelleyen sosyal kontrol mekanizmaları olarak işlev görmesi beklenmektedir. Bu çalışmada huzurevlerinin yaşlı bireylerin sosyal izolasyon deneyimlerindeki rolünün ortaya konulması amaçlanmaktadır. Araştırma, nitel araştırmalardan fenomenolojik yöntemle göre desenlenmiştir. Araştırmanın verileri 21 katılımcı ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarının huzurevi sakinlerinin sosyal izolasyon eğilimlerinin azaltılması ve toplumla bütünleşmelerinin artırılmasına yönelik öneriler sunarak uygulamalara katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı • Yaşlılık • Huzurevi • Sosyal izolasyon • Fenomenoloji

Social Isolation as Experienced by Older Adults Living in Nursing Homes

Abstract

The subject of this study is social isolation as experienced by individuals living in nursing homes. Old age is not a physiological change that is only limitable to age. It is a whole with physical, psychological, and social aspects. Retreating from social life as something that occurs naturally with aging is a common thought. Therefore, social isolation for the elderly and aged has not received sufficient attention in the literature. Countries like Turkey believe social solidarity has improved and the traditional functions of the family are preserved. Therefore, the assumption that isolation does not occur among the aged has also reduced interest in the subject. However, these thoughts need to be questioned through scientific research. Nursing homes aim to protect and care for older people. They are expected to function as social control mechanisms that prevent social isolation. This study purposes to reveal the role nursing homes have in the social isolation experiences of older adults. The research has been designed with respect to the phenomenological method, a qualitative research method. The research data were obtained from in-depth interviews held with 21 participants. The research results are expected to contribute to practices aimed at increasing nursing home residents' integration with society.

Keywords: Older adults • Aging • Nursing home • Social isolation • Phenomenology

1 Levent Taş (Dr. Öğr. Üyesi), Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Kırşehir, Türkiye. Eposta: leventtas77@yahoo.com ORCID: 0000-0001-5147-2014

2 Sorumlu yazar: Günseli Ayça Şaldırdak (Arş. Gör.), Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Kırşehir, Türkiye. Eposta: ayca.yildirim@ahievran.edu.tr ORCID: 0000-0002-7843-1359

Atfı: Taş, L., & Şaldırdak, G. A. (2021). Huzurevinde kalan yaşlıların sosyal izolasyon deneyimleri. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 41, 351-379. <https://doi.org/10.26650/SJ.2021.41.2.0089>

Extended Summary

This study discusses the social isolation experiences of individuals living in nursing homes. The study focuses on nursing home residents' social relations. Because individuals' tendencies regarding social isolation are a reflection of the social relations they establish in daily life, a healthy social relationship is indispensable for individuals' psychological and physical well-being and self-realization (Shapiro, 2016, p. 121). Humans are social beings who need to be loved and valued by others (Alpert, 2017, p. 251). Social interactions provide self-esteem and establish closeness for older people (Chen et al., 2000, p. 13). The loss of relatives, chronic diseases and disabilities, retirement, and separation from colleagues that comes with old age make maintaining old relationships difficult and weaken social ties. In addition, because old age offers fewer environments in which new social relationships are established, social networks cannot be established and the risk of social isolation increases (Abbott et al., 2015, p. 200; Alpert, 2017, p. 249). All over the world today, the older adult population is faced with social isolation and its accompanying problems (Alpert, 2017, p. 252).

Living in a nursing home is believed to reduce the risks of social isolation. Older people's social support, social activities, and ability to keep in touch with their family are important for their physical and psychological health (Abbott et al., 2015, p. 214). In addition to care and protective services, nursing homes function as social control mechanisms that prevent individuals from decreasing their interactions with society as they age. Compared to individuals who do not live in a nursing home, those who do have the opportunity to interact with more individuals, including nursing home staff and nursing home residents (Abbott et al., 2015, p. 212). Chen et al.'s (2000, p. 13) study found being under institutional care to increase older people's interpersonal interactions. Prieto-Flores et al. (2011, p. 187) additionally determined older adults receiving institutional care to more frequently meet with family members, relatives, and friends compared to older adults who live in their homes. In other words, the physical and social facilities provided in nursing homes are thought to decrease the risk of social isolation for older people. Contrary to the view that nursing homes reduce social isolation, Abbott et al. (2015, p. 200) pointed out a possible barrier for older adults' ability to maintain their pre-institutional relationships due to the physical distance from their previous social environment. Their decrease in daily mobility due to health problems may also reinforce this situation. Moreover, because of embarrassment of the social perceptions toward nursing homes, older people may not mention they're staying in an institution to friends, relatives, and neighbors, which may lead to a decrease in social ties.

Based on the preservation of the traditional family structure and values in countries such as Turkey, these countries are not thought to experience problems such as social isolation and loneliness in older adults. Therefore, little academic interest is found for

the subject. However, nursing homes, elderly care centers, and the need older adults have for social support increases with every passing day. This is why social isolation in old age is a significant problem for countries like Turkey.

The problematic of this study is how older people living in nursing homes experience social isolation. In this direction and based on the purpose and basic problematic of the research, the study has adopted the qualitative research method and van Manen's interpretative phenomenology design. Phenomenology is a research design aimed at revealing and describing the essence of experiences. For this purpose, phenomenological research shows the common aspects of individual experiences (Creswell, 2013, p. 77). The purposeful sampling method, a non-probability sampling method, has been used for determining the participants. Purposeful sampling is the most appropriate sampling method that allows the sample to be selected according to predetermined criteria based on the research subject (Mack et al., 2005, p. 5). In this respect, living in a nursing home and being able to express oneself have been adopted as the basic criteria in selecting the participants. In this direction, in-depth interviews were conducted with 21 people. Interviews were made with volunteers in the nursing home to make the participants feel more comfortable. Conducting the interviews in nursing home also allowed for unattended observations and field notes to be taken.

The study performed the data entry and data analysis simultaneously. Phenomenological data analysis aims to reveal the essence of the experience by thematizing the participants' experiences. The data analysis used selectivity and emphasis on approach, a thematic analyses Van Manen (1990, pp. 93–94) developed in accordance with the interpretive phenomenology design. Coding using selectivity and emphasis aims to identify common points in participants' experiences on the subject. For this purpose, the interview transcripts were read and reread, and the thoughts and expressions related to the problematic of the research were coded using keywords. While coding all the interview transcripts in this way, categories and concepts were reached by grouping the related keywords. The themes were created by considering in detail the relationships among the concepts.

The study focuses on the participants' social relations in order to reveal the social isolation experiences of older adults living in nursing homes. The research data have been analyzed under three main themes: participants' social relations, socialization, and experiences of loneliness. As a result of the analysis, three sub-themes have been arrived at regarding the participants' social relations: relationships with family and relatives, nursing home friendships, and conflicts in nursing home friendships. As for the participants' socialization, three sub-themes have also been reached: socializing through daily activities in the nursing home, socializing outside the nursing home, and socializing through social participation. Lastly with regard to experiences of loneliness, which is a very important situation in terms of social isolation, three sub-themes

emerged: dealing with loneliness, nostalgic view of the past, and views on marriage and remarriage. Based on these themes, the social isolation that occurs with aging for the elderly living in the nursing home is seen to have not reached advanced dimensions. Relationships based on sincerity and trust were not able to be established between nursing home residents. However, the daily life cycle and fluid social relationships in nursing home life have been concluded to protect nursing home residents from advanced social isolation tendencies.

Bu çalışmanın konusu huzurevi sakinlerinin sosyal izolasyon deneyimleridir. Çalışmada huzurevinde yaşayan yaşlıların aile, akraba ve arkadaşlarıyla kurdukları sosyal ilişkiler ele alınarak nasıl bir sosyal izolasyon deneyimlediklerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bugün tüm dünyada yaşlı nüfus sosyal izolasyon ve beraberinde getirdiği sıkıntılarla yüzleşmektedir (Alpert, 2017, s. 252). Sosyal izolasyon en genel anlamıyla sosyal ilişkilerdeki azalmayı ifade etmektedir. Yaşlılık döneminde hem sosyal ilişkilerin azaldığı hem de anlamlı sosyal ilişkiler kurmanın zorlaştığı bilinmektedir. Geri çekilme kuramları yaşlıların sosyal ilişkilerindeki bu azalmaları ve değişimleri normal ve yararlı bir durum olarak değerlendirmektedir (Şentürk, 2018, s. 118–120). Ancak yaşlılık döneminde yakınların kaybı, kronik hastalıklar ve engeller, emeklilik ile iş arkadaşlarından kopuş gibi nedenler eski ilişkilerin sürdürülmesini zorlaştırmakta ve sosyal bağların zayıflamasına neden olmaktadır. Ayrıca, yaşlılıkta yeni sosyal ilişkilerin kurulduğu ortamlar da azaldığından sosyal ağlar kurulamamakta ve sosyal izolasyon riski artmaktadır (Abbott ve ark., 2015, s. 200; Alpert, 2017, s. 249). Ancak bireyin psikolojik, fiziksel iyilik hali ve kendini gerçekleştirebilmesi için sağlıklı bir sosyal ilişki olmazsa olmazdır (Shapiro, 2016, s. 121). Yaşlılar için sosyal etkileşim, benlik saygısı ve yakınlık kurabilmeyi sağlamaktadır (Chen ve ark., 2000, s. 13). Sosyal izolasyonun ileri boyutlara ulaşması içe kapanma ve yalnızlaşma ile birlikte çeşitli sosyal-psikolojik sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle yaşlılıkla birlikte doğal bir süreç olarak başlayan sosyal izolasyonun ileri boyutlara ulaşması engellenmelidir. Sosyal izolasyonun engellenmesi ihtiyacı aktif yaşlanma düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Aktif yaşlanmada yaşlıların hayatın farklı alanlarına katılımları sağlanarak yaşam kalitelerinin geliştirilmesi amaçlanır (World Health Organisation [WHO], 2002). Aktif yaşlanma düşüncesi, pasif ve bağımlı yaşlı bireyler düşüncesinin tersine sosyal hayata katılan ve katkı sağlayan bir yaşlı tasavvur eder (Walker, 2015, s. 2–3). Aktif yaşlanmada yaşlıların yaşadıkları mekân da önemli bir yere sahiptir. Mekân açısından ele alındığında alışıla gelen ev, mahalle ve şehirde yaşlanma ya da huzurevi gibi kurumlarda yaşama gibi alternatifler tartışılır. Bu çalışmada huzurevlerinde yaşlanma sosyal izolasyon açısından ele alınmaktadır. Huzurevleri çeşitli nedenlerle yalnız yaşama, bakıma gereksinim duyma, yoksullukla yüzleşme gibi durumlarla kurum bakımında kalan yaşlıların kendileri gibi yaşlı bireylerle hayatlarını devam ettirebilecekleri mekânlardır. Tüm dünyada yaşlı nüfusun artmasıyla kurum bakımına duyulan ihtiyaç da artmaktadır. Ayrıca huzurevlerinde daha iyi, daha kaliteli bir hayat sunumunun önemi de artmaktadır (Friedemann ve ark., 1999, s. 550).

Türkiye gibi ülkelerde geleneksel aile yapısının ve değerlerin korunmasına bağlı olarak yaşlı bireylerin sosyal izolasyon ve yalnızlık gibi sorunlar yaşamadığı düşünülmektedir. Bu nedenle konuya akademik ilgi az olmaktadır. Huzurevi üzerine yapılan araştırmalar ağırlıklı olarak huzurevi algısı (Artan ve Irmak, 2018; Karaca, 2010; Şenol ve Erdem, 2017) ve huzurevlerinin fiziksel ve çevresel özellikleri ve ergonomik yapıları üzerine yapılan araştırmalardan (Efe, 2008; Kalınkara, 2010; Oğuz

ve ark., 2010; Sarı ve Sağöz, 2011; Sılaydın, 2008; Türel, 2011) oluşmaktadır. Bu çalışmada ise huzurevlerinde nasıl bir sosyal izolasyon deneyimlendiği sosyal ilişkiler çerçevesinde ele alınmaktadır. Çalışmada bir anlamda yaşlılık dönemindeki sosyal izolasyonda huzurevlerinin etkili bir çözüm olup olmadığının sorgulaması yapılmaktadır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desenle tasarlanmıştır. Çalışma sonucunda huzurevi yaşamında anlamlı, sürekli ve samimi sosyal ilişkilerin geliştirilemediği; ancak günlük rutin işlerin görülmesine yönelik akışkan sosyal ilişkilerin kurulduğu görülmektedir. Bu yüzeysel ilişkiler yaşlı bireylerin yalnızlaşmaları ve içe kapanmalarını engellerken, aidiyet duygusu ve kendini ifade etme ihtiyacını karşılamamaktadır.

Yaşlılık, Sosyal İzolasyon ve Huzurevi Yaşamı

Günümüz toplumlarında yaşlı nüfusun giderek artması yaşlılığı önemli bir konu haline getirmektedir. 2020 yılında 65 yaş ve üzeri dünya nüfusu 727 milyondur. 2050 yılında ise yaşlı nüfusun yaklaşık olarak 1,5 milyar olacağı tahmin edilmektedir (United Nations [UN], 2020). Türkiye’de ise İstatistik Kurumu 2020 yılı yaşlı nüfus demografik değişim verilerine göre toplam nüfus içindeki oran 1935 yılı ile karşılaştırıldığında 2,4 kat artarak 2020 yılında %9,5’e yükselmiştir. Yapılan tahminlere göre yaşlı nüfus oranı 2040 yılında %16,3, 2080 yılında ise %25,6 olacağı öngörülmüştür. Bu tahminler yaşlanan nüfusun refahı için hem bilimsel araştırmalara hem de yeni sosyal politikalara ve hizmetlere ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Yaşlılık sadece yaş alma ile sınırlandırılacak fizyolojik bir değişim değildir. Sosyal açıdan yaşlılık, yetişkinlikten yaşlılığa geçişle birlikte bireyin rol ve statüsündeki değişimleri ifade eder. Yaşlanma ile birlikte emekli olma, hareket kabiliyetinin düşmesi, sosyal rollerin azalması gibi süreçler yaşlı bireylerin toplumla etkileşimini azaltmaktadır. Yaşlılıkla birlikte yaşanan bu değişimler sosyal izolasyonun nedenlerini oluşturmaktadır (Baran, 2016, s. 78). Bu çerçevede yaşlılık döneminde belirli bir düzeyde sosyal izolasyon doğal bir süreç olarak yaşanmaktadır. Sosyal izolasyonun sosyal ilişkilerde azalmayla başlayıp depresyon ve yalnızlık gibi çeşitli sosyopsikolojik sorunların yaşandığı bir noktaya gelebileceği de unutulmamalıdır.

Sosyal izolasyon genel anlamı ile “diğer insanlarla temasın, etkileşimin olmaması” ile ilişkilendirilmektedir (Hawton ve ark., 2011, s. 57). Hawthorne (2006, s. 521) ise sosyal izolasyonu bir refakatçi, eş, arkadaş olmadan yaşama; sosyal desteğin ve herhangi bir sosyal bağlantının bulunmaması anlamında açıklamaktadır. Diğer bir tanımlamayla sosyal izolasyon, tek başına yaşamak veya toplum üyelerinden uzakta ikamet etmek; diğer insanlardan fiziksel olarak ayrı bulunmaktır (Tomaka ve ark., 2006, s. 360). Sosyal izolasyon bireyin yaşam kalitesi, yaşamının anlamı, yaşam memnuniyeti, iyilik hâli ve toplumsal katılım ile yakından ilgilidir (Hawthorne, 2006, s. 521). Sosyal temasların

ve sosyal bağlılığın nesnel yokluğu olarak tanımlanan sosyal izolasyon, insanların ailesi veya çevresiyle iletişim halinde olmama veya az ilişki kurma, kendini bulunduğu yere ait hissedememe durumuyla da ilişkilendirilmektedir (Shimada ve ark., 2014, s. 808-809). Sosyal ilişkiler bireylere duygusal, sosyal ve ekonomik destek sağlar. Yaşlıların sosyal ilişkilerine yönelik araştırmalarda da bu düşünce kabul edilmekte ve araştırmalar yaşlıların neden, nasıl, ne zaman sosyal ilişki kurdukları ve bu ilişkilerin yaşamlarına etkisi üzerine odaklanmaktadır (Carr ve Moorman, 2011, s. 145). Sosyal izolasyonla birlikte ortaya çıkan yalnızlık ve yeterli sosyal desteğin olmaması, özellikle yaşlı bireylerin psikolojik iyilik hali ve fiziksel sağlık durumunu etkilemektedir (Rubinstein ve ark., 1994, s. 59; Tomaka ve ark., 2006, s. 378).

Emeklilik, geleneksel aile yapısının değişimi ve coğrafi hareketliliğin hızlanması, duyuşsal bozukluklar, düşük sosyoekonomik statü, psikolojik veya bilişsel bozukluk, hasta veya çocuk bakımı vermek, kırsal veya güvenli olmayan bir bölgede yaşamak, dil engelinin bulunması, yalnız yaşamak, kırılan bir grubun üyesi olmak sosyal izolasyonu ortaya çıkaran nedenler arasında sıralanabilir (Alpert, 2017, s. 249; Tomaka ve ark., 2006, s. 377-378). Sosyal izolasyonun nedenlerini açıklayan yaklaşımlardan biri de “rol kaybı”dır. Bu yaklaşıma göre yaş aldıkça birey sosyal rollerini kaybedebilir veya zamanla rollerini belirleyen kişilerle iletişimi eş, aile, arkadaş kayıpları, emeklilik, sağlık sorunları nedeniyle hareketsiz yaşam veya yaşlılara olan önyargılardan dolayı değişime uğrayabilir (Arling, 1976, s. 68; Bennett, 1973, s. 179). Bu değişimlerle birlikte yaşlıların aile reisi ve toplum lideri statüsünün yerini ailenin, toplumun sırtında yük olarak algılanan bir statüye dönüştüğü çeşitli araştırmalarla ortaya konulmuştur (Murakami, 2016). Yaşlı bireyin yetişkinlikte sahip olduğu sosyal statü ve prestijin yaşlılıkta kaybolması yaşlıların toplumsal takdir görme, toplum tarafından değerli görülme gibi aidiyet hislerini zayıflatabilmektedir. Bu durumun yaşlı bireylerin sosyal izolasyonuna yalnızlık duygusunun eşlik etmesiyle sonuçlanmaktadır (Arling, 1976, s. 68). Sosyal izolasyon ve yalnızlık araştırmacılar tarafından genellikle birbirinin yerine kullanılan iki kavramdır. Ancak bu iki kavram arasında farklılıklar vardır. Sosyal izolasyon en basit anlamıyla bireyin ailesi, arkadaşları veya yaşadığı toplumla sosyal etkileşiminin çok nadir olduğu durumu içerir. Yalnızlık ise bireyin algılayış biçimine göre değişebilen öznel bir kavramdır (Alpert, 2017, s. 250). Diğer insanlardan izole biçimde yaşamak yalnızlık hissini beraberinde getirebileceği gibi izole olan birey yalnızlık deneyimlememiş olabilir. Diğer taraftan sosyal olarak izole olmayan bireyler de yalnız hissedebilmektedir (Shapiro, 2016, s. 121; Tomaka ve ark., 2006, s. 360). Bireyselleşmenin arttığı günümüzde yaşlıların toplumsal etkinliklere katılımı daha az olduğundan sosyal izolasyon ve yalnızlık deneyimleme riskleri daha fazladır (Alpert, 2017, s. 249).

Yaşlıların toplumsal statüsündeki, yaşlılık algısındaki, yaşlılardan beklenen rollerdeki vb. değişimler yaşlıların yaşam mekânlarını da dönüştürmektedir. Yalnız yaşayan yaşlılar, evsiz yaşlılar, arkadaş yanında kalan yaşlılar, bakım evlerinde ve

huzurevinde yaşayan yaşlılar gibi yeni yaşam biçimleri ve mekânlar ortaya çıkmaktadır. Yaşlıların yaşadıkları mekân, sosyal izolasyon deneyimleriyle de doğrudan ilişkilidir. Aile, akraba ve arkadaşlarından uzak mekânlarda yaşayan yaşlılarda sosyal izolasyon eğilimi artmaktadır. Bu nedenle yaşlıların aile yanında olması gerektiğini öne süren yerinde yaşlanma düşüncesine dayanan politikalar yaygınlaşmaktadır. Buna karşın günümüz toplumlarında huzurevlerinin sayısı giderek artmaktadır. Huzurevleri, modernleşme aracılığı ile dönüşen aile yapısı ile birlikte yaşlıların artan sosyal destek ihtiyacının karşılanması amacıyla ortaya çıkan kurumlardır. Huzurevleri çeşitli nedenlerle ailelerinden ayrı yaşayan, yalnızlaşan yaşlıların sosyal bir çevrede hayatlarını devam ettirmelerine imkân tanımaktadır. Huzurevlerinin temel işlevleri yaşlı bireylerin korunması ve bakımının sağlanmasıdır. Bu kurumlarda sosyal destek, sosyal aktiviteler ve yaşlının ailesi ile iletişiminin devamının sağlanması bireyin fiziksel ve psikolojik sağlığı için önem arz etmektedir (Abbott ve ark., 2015, s. 214). Bakım ve koruma hizmetlerinin yanı sıra huzurevleri, yaşlanmayla birlikte bireylerin toplumla etkileşimlerinin azalmasını engelleyen sosyal kontrol mekanizmaları olarak işlev görmektedir. Huzurevinde yaşayan bireyler, huzurevinde yaşamayanlara karşılık, huzurevi çalışanları ve huzurevi sakinlerinin içinde olduğu daha fazla bireyle etkileşime girme imkânı yakalamaktadır (Abbott ve ark., 2015, s. 212). Chen ve arkadaşları (2000, s. 13) yaptıkları araştırmada kurum bakımı altında olmanın yaşlılarda kişilerarası etkileşimi artırdığını ortaya koymuştur. Ayrıca, Prieto-Flores ve arkadaşları (2011, s. 187) kurum bakımında kalan yaşlılar ile evlerinde kalan yaşlıları karşılaştırdıkları araştırmada, her iki grubun sosyal ilişkilerine bakıldığında, kurum bakımında kalan yaşlıların aile bireyleri, akrabalar veya arkadaşları ile daha sık bir araya geldiği ortaya konmuştur. Bu nedenle huzurevi yaşamının toplumsal izolasyonu azaltması beklenmektedir. Huzurevlerinin sosyal izolasyonu azalttığı görüşünün aksine Abbott ve arkadaşları (2015, s. 200), yaşlının sosyal çevresine olan fiziksel uzaklık nedeniyle kurum öncesi ilişkilerini sürdürmesine bariyer olabileceğine değinmiştir. Yaşlının sağlık sorunları nedeniyle gündelik hareketliliğinin azalması da bu durumu perçinleyebilecektir. Bunlara ilaveten, huzurevlerinin toplumsal algılanış biçiminden utanma nedeniyle kurumda olduğunu arkadaş, akraba ve komşulara söyleyememe de yaşlının sosyal bağlarının azalmasına neden olabilmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmanın problematiği huzurevinde kalan yaşlıların sosyal izolasyon deneyimleridir. Bu doğrultuda araştırmanın amacına ve temel problematiğine bağlı olarak araştırmada nitel araştırma yöntemi ve van Manen'in yorumlayıcı fenomenoloji deseni benimsenmiştir. Fenomenolojik araştırmalar bireylerin deneyimlerinin ortak yönlerini gösterir (Creswell, 2013, s. 77). Yorumlayıcı fenomenoloji ise deneyimlerin

betimlenmesinin yanında yorumlanmasına imkân tanımaktadır. Fenomenoloji ile doğrudan deneyime sahip bireylerden elde edilen verilerin ortak özellikleri betimlenerek deneyimin özü yorumlanır (van Manen, 1990, s. 93–94).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın öznelere Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı huzurevinde kalan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcılar belirlenirken olasılıksız örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırma konusuna bağlı olarak önceden belirlenen kriterlere göre örneklemin seçilmesine imkân tanıyan en uygun örnekleme yöntemidir (Mack ve ark., 2005, s. 5). Bu doğrultuda katılımcıların seçilmesinde huzurevinde yaşama ve kendini ifade edebilme temel kriterler olarak benimsenmiştir. Huzurevinde yaşayan 21 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Veri Toplama

Araştırmanın verileri nitel araştırma yöntemine dayanarak huzurevinde kalan yaşlılarla yapılan derinlemesine görüşmelerle elde edilmiştir. Bu çerçevede öncelikle araştırmanın uygulanabilmesi için hem etik kurul izni hem de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan araştırma izni alınmıştır. Görüşmelere başlamadan önce pilot çalışma olarak huzurevi ziyaretleri yapılmış, yetkililerle görüşmeler gerçekleştirilmiş ve huzurevi gezilerek huzurevinde kalan yaşlılarla sohbet edilmiştir. Yapılan gözlem ve görüşmeler çerçevesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu yeniden tasarlanarak görüşmelere başlanmıştır. Veri toplama sürecinde katılımcıların gönüllülüğü esas alınmıştır. Görüşmeler 30-60 dakika arasında sürmüştür. Katılımcıların kendilerini daha rahat hissetmeleri amacıyla görüşmeler huzurevinde yapılmıştır. Görüşmelerin huzurevinde yapılması, katılımsız gözlem yapma ve saha notları tutulmasına da imkân tanımıştır.

Veri Analizi

Fenomenolojik veri analizi katılımcıların deneyimlerinin temalaştırılması ile tecrübenin özünü ortaya koymayı amaçlar. Verilerin analizinde Van Manen'in (1990, s. 93–94) yorumlayıcı fenomenoloji desenine uygun olarak geliştirdiği tematik analizlerden seçici ve vurgulayıcı yaklaşım kullanılmıştır. Seçici ve vurgulayıcı kodlama katılımcıların konuya ilişkin tecrübelerindeki ortak noktaların belirlenmesini amaçlamaktadır. Bu amaçla öncelikle görüşme dökümleri tekrar tekrar okunarak araştırmanın problematiği ile ilişkili olan düşünceler ve ifadeler anahtar kelimelerle kodlanmıştır. Bütün görüşme dökümleri bu şekilde kodlanırken bir taraftan da ortaya çıkan anahtar kelimelerin birbirleriyle ilişkili olanları gruplanarak kategorilere/kavramlara ulaşılmıştır. Kavramlar arasındaki ilişkiler üzerine detaylı bir şekilde

düşünümlere temalar oluşturulmuştur. Verilerin analiz edilmesinde katılımcıların kimliklerinin saklı tutulması amacıyla katılımcılara kodlar verilmiş ve katılımcıların bulunduğu il ve huzurevine ait bilgiler de araştırmada kullanılmamıştır.

Geçerlilik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması amacıyla inandırıcılık arttırılmaya çalışılır. Bu çalışmada geçerlilik ve güvenilirliği sağlayabilmek için veri toplama sürecinde üçgenleme tekniği kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde üçgenleme tekniği katılımcıların ifadelerinin gözlem ve doküman incelemesi gibi tekniklerle elde edilen bilgilerle karşılaştırılması ile gerçekleştirilir (Meriam, 2013, s. 206). Bu çalışmada katılımcıların ifadeleri huzurevinde çalışan personellerin verdikleri bilgilerle ve dokümanlarla karşılaştırılmıştır. Ayrıca araştırmanın veri toplama ve veri analiz aşamalarında araştırmacı üçgenlemesi kullanılmıştır. Araştırmacı üçgenlemesi araştırmanın veri toplama ve analiz aşamalarına farklı araştırmacıların katılımıyla sağlanır (Meriam, 2013, s. 206). Bu araştırmada verilerin toplanma aşamasında araştırmanın yazarlarından bir kişi ve 2 bağımsız araştırmacı görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Verilerin analiz aşamasında ise araştırma yazarları ayrı ayrı verileri analiz etmiştir. Daha sonra bu 2 farklı analiz sonuçları kıyaslanarak ortak temalara ulaşılmıştır. Böylece verilerin analiz aşamasında da araştırmacı üçgenlemesi sağlanmıştır. Son olarak araştırmanın bulguları sunulurken katılımcıların ifadeleri olduğu gibi aktararak geçerlilik ve güvenilirliğin arttırılması amaçlanmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu kısmında, elde edilen veriler analiz edilmektedir. Bu başlık altında öncelikle katılımcıların sosyodemografik verilerinin analizi bulunmaktadır. Ardından araştırma verileri katılımcıların sosyal ilişkileri, sosyalleşme ve yalnızlık deneyimleri olmak üzere 3 odak noktasında analiz edilmektedir. Analizler sonucunda katılımcıların sosyal ilişkilerine dair ulaşılan temalar, alt temalar ve katılımcı örnek ifadeleri Tablo 1’de gösterilmektedir. Tablo 1’deki katılımcı örnek ifadeleri görüşme esnasında katılımcıların ifadelerinin doğrudan aktarımıdır. Bu ifadeler diğer katılımcıların ifadelerini de özetler nitelikte olduğu için alt temaların oluşturulmasında kullanılmıştır.

Tablo 1
Temalar ve Alt Temalar

Temalar	Alt Temalar	Katılımcı Örnek İfadesi
Sosyal İlişkiler: Akışkan sosyal ilişkiler	Aile ve Akrabalar ile İlişkiler	“Kimseye yük olmam ne kardeşime ne komşuya ne şuna ne buna”
	Huzurevi Arkadaşlıkları	“Sonradan şuna yamalık vursan ne olur?”
	Huzurevi Arkadaşlıklarında Çatışmalar	“Ha şimdi tek odaya geçtim bundan sonra kafa rahat”
Sosyalleşme: Rutinleşen gündelik yaşam döngüsü	Huzurevinde Gündelik Aktivitelerle Sosyalleşmek	“Yiyip içip yatıyok”
	Huzurevi Dışında Sosyalleşmek	‘Merkezde arkadaşlarım var yani sağ olsunlar bir şey söylediğimde hep saydılar sayıyorlar’
	Toplumsal Katılım ile Sosyalleşmek	“Mesela kimsesiz çocuklara gidip masal anlatıyoruz, eğleniyoruz, onları sevindiriyoruz”
Yalnızlık: Yalnızlık hissiyle baş etme	Yalnızlık Hissi	“Yalnızlık Allah’a Mahsus”
	Geçmişe Nostaljik Bakış	“Geçmişte yaşadığım güzel günler insanı üzüyor neydin, noldum, nolacağım”
	Evliliğe Bakış ve Yeniden Evlenme	“Benim buraya gelme sebebim evlenmek”

Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Orta Anadolu’da bir Huzurevinde gerçekleştirilen araştırmamızda 21 huzurevi sakini ile görüşülmüştür. Tablo 2’de de gösterildiği üzere katılımcıların 8’i kadın 13’ü erkektir. Araştırmanın yapıldığı tarihte huzurevinde kalan sakinlerin cinsiyet dağılımına baktığımızda toplam 89 sakinden 32’si kadın ve 57’si erkektir. Bu dağılım araştırmaya katılan erkek oranının fazla olmasını açıklamaktadır. Ayrıca araştırma sırasında yapılan gözlemlere göre kadınlar yaşadıkları duyma ve konuşma zorlukları nedeniyle daha az gönüllülük göstermiştir.

Katılımcıların yaş, eğitim, medeni durum, meslek, gelir, çocuk sayısı Tablo 2’de detaylı olarak gösterilmektedir. Tabloya ek olarak, katılımcıların büyük çoğunluğu huzurevinin bulunduğu şehirde doğmuş ve büyümüştür. Huzurevinin bulunduğu şehirden olmayan %20 katılımcı da yakın şehirlerden gelmiştir. Araştırmaya katılan huzurevi sakinlerinin dörtte biri 1 yıldan az süredir, yarısından fazlası 1-5 yıldır ve dörtte biri de 5-10 yıldır huzurevinde yaşamaktadır. Katılımcıların hemen hemen hepsi daha önce başka bir huzurevinde kalmamıştır.

Tablo 2

Sosyodemografik Özellikler

Katılımcı No	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Medeni Durum	Meslek	Gelir	Çocuk
K1	K	Bilmiyor	Okur-yazar değil	Dul	Ev kadını	Yeşil kart	Var
K2	K	80	Okur-yazar	Dul	Ev kadını	Dul aylığı	3
K3	E	67	İlkokul	Boşanmış	Terzi	Yaşlılık maaşı	3
K4	E	70	İlkokul	Dul	Muavin-şoför	Emekli	4
K5	K	65	İlkokul 3	Evli (İlk eşi vefat etmiş, huzurevinde yeniden evlenmiş)	İşçi	Emekli	Yok (Her iki eşinden de üvey çocukları var)
K6	K	Bilmiyor	Okur-yazar değil	Dul	Ev kadını	Geliri yok	1
K7	E	82	İlkokul 3	Daha önce evlenmiş ama başka bilgi yok	Çiftçi	Geliri var	Bilgi Yok
K8	K	Bilmiyor	Okur-yazar değil	Dul (2 kere evlenmiş)	Ev kadını	Dul aylığı	1 (vefat)
K9	E	63	İlkokul 3	Boşanmış	Terzi	Emekli	3
K10	E	63	Önlisans	Evli (Evi terk etmiş)	Esnaf	Emekli	3
K11	E	80	Okur-yazar	Dul	Çiftçi	Emekli	4
K12	K	Bilmiyor	Okur-yazar değil	Dul	Ev kadını	Dul aylığı	1
K13	E	60	İlkokul	Bekar	İşsiz	Engelli maaşı	Yok
K14	E	64	Bilgi Yok	Bekar	Esnaf	Yaşlılık maaşı	Yok
K15	K	Bilmiyor	Okur-yazar değil	Evli (İlk 2 eşi vefat etmiş. Huzurevinde 3. evliliğini yapmış)	Ev kadını	Yaşlılık maaşı	Yok (2. ve 3. eşinden üvey çocukları var)
K16	E	70	Ortaokul	Evli (İlk eşinden boşanmış, ikinci evliliğini huzurevinde yapmış)	Mağaza yöneticiliği	Malunen emekli	5
K17	K	Bilmiyor	Okur-yazar değil	Dul	Ev kadını	Yaşlılık maaşı	5
K18	E	70	Ortaokul	Boşanmış (İki kere evlenmiş boşanmış)	Şoför	Emekli	2
K19	E	83	İlkokul 5	Dul	İşçi	Avrupa'dan emekli	6
K20	E	78	İlkokul 3	Dul	Çiftçi	Emekli	1
K21	E	73	İlkokul	Boşanmış	Ayakkabıcı	Bilgi yok	Bilgi Yok

Sosyal İlişkiler: Akışkan Sosyal İlişkiler

Kurum bakımındaki yaşlının ailesi ile ilişkisi tecrübe ettiği sosyal izolasyonla yakından ilgilidir. Ailenin özellikleri, yaşlının karakteri, kurumun karakteristik özellikleri ve her birinin kurum bakımından beklentileri bu tecrübeye belirleyici roller üstlenmektedir (Friedemann ve ark., 1999, s. 564-565). Devamlı ve yakın sosyal ilişkiler bireylerin sosyal izolasyon eğilimini azaltmaktadır. Huzurevinde yaşayan bireylerin sosyal ilişkileri ile ilgili anlatılarının analizinin yer aldığı bu temada yaşlıların sosyal ilişki ağı aile, arkadaşlar ve huzurevi görevlileri ile kurulan ilişkilerden oluşmaktadır. Aile ile kurulan ilişkiler kardeşler, çocuklar ve akrabalarla kurulan ilişkilerde karşımıza çıkmaktadır. Çoğunlukla anne-babaları vefat ettiği için anne-baba ilişkileri devam etmemektedir. Eş ile de ya vefat ya da boşanma nedeniyle sosyal ilişkilerin sürdürülmediği görülmektedir. Bu nedenle katılımcıların ebeveynler ve eş ile ilişkileri değerlendirme dışında tutulmuştur.

Aile ve Akrabalar ile İlişkiler “kimseye yük olmam ne kardeşime ne komşuya ne şuna ne buna”: Yaşlı bireylerin aile ve akrabalarıyla ilişkileri hem sosyal hem de psikolojik açıdan önem taşımaktadır. Bakım altındaki yaşlının özelliklerini, hastalık geçmişini, yaşam öyküsünü bilmek kurum çalışanlarının kuracağı ilişkiyi de etkileyecektir. Ayrıca kurum ve aile, aile ve yaşlı arasındaki iletişim huzureviden beklentilerin de belirlenmesini sağlar (Friedemann ve ark., 1999, s. 564). Çocuklar çoğu zaman informal bir sosyal destek ya da güvenlik mekanizması olarak görülür. Yaşlı bireylerin hem sosyal hem de ekonomik açıdan çocuklarından destek almaları beklenir. Yaşlıların çocuk sahibi olup olmama durumu ile sosyal izolasyon arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, çocuk sahibi olma ile sosyal izolasyon arasında önemli bir ilişki bulunmuştur. Çocuk sahibi olmamanın izolasyon ihtimaline güçlü bir etkisi vardır. Çocuk sahibi olan yaşlılar ile çocuksuz yaşlılar karşılaştırıldığında, çocuksuzların daha sıklıkla yalnız yaşadıkları, diğer insanlarla daha az iletişime geçtikleri ortaya çıkmıştır (Bachrach, 1980, s. 635).

Katılımcıların huzurevini tercih nedenleri ve aileleriyle ilişkileri sorgulandığında ailelerinin yanında kalmak istemedikleri anlaşılmaktadır. Gerekçe olarak da kimseye yük olmak istemedikleri yaygın bir düşünce olarak dile getirilmektedir.

Huzurevine annem vefat ettikten sonra ben dedim ki ben kimseye yük olamam dedim. Yalnızlık cenabı Allah’a mahsus. Onun için kimseye yük olmam ne kardeşime ne komşuya ne şuna ne buna (Katılımcı-1).

Çocuklarımla görüşmeyi düşünmedim. Neden biliyor musun?... Bir taraftan el kızı bir taraftan el oğlu onları huzursuz etmektense kendime iyi bir yer seçmek amaçındaydım. Buranın bakımının çok iyi olduğunu duydum, bir arkadaşım burada kahyordu ziyarete geldim (Katılımcı-8).

Aile ve akrabalara yük olmama isteği çocuklarla görüşme sıklığını etkilemektedir. Görüşme sıklığı sorgulandığında görüşmelerin çok sık olmayan huzurevi ziyaretleri

şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu ziyaretlerin dışında telefon aracılığıyla haftalık, aylık ya da daha uzun periyotlarda görüşmeler yapılmaktadır. Huzurevi dışında yapılan görüşmeler diğer görüşme biçimlerine göre oldukça azdır.

Oğlumla görüşüyorum. Eşlen evden ayrıldığımdan beri hiç görüşmüyorum. Diğer çocuklarla çok az. Oğlumla da 3 ayda 4 ayda bir. Gidip gelme yok sadece ya ben ararım ya o arar çok az yani (Katılımcı-3).

15 güne 20 güne bir veya bir aya onlar beni arıyor ben onları arıyorum görüşüyoruz. Görüşmesek de bayramlarda ziyarete gelirler. Her bayramda gelirler hem Ramazan Bayramında hem Kurbanda gelirler. Yani en geç bir aya bir görüşürüz yani kardeşlerimle, telefonla devamlı görüşüyoruz 15-20 güne bir (Katılımcı-2).

Bazı katılımcılar aile ve akrabaları ile iletişimlerinin olmadığını dile getirmişlerdir. Katılımcı-4'ün neredeyse akrabalarıyla hiç ilişkisi kalmamıştır. Hayatının büyük bir çoğunluğu onlardan uzak yaşamış ve uzak kalmaya da devam etmek istemektedir. Aile ve akrabaların sağlayacağı sosyal destekten mahrum kalmanın yanında onlara karşı güven sorunu da yaşamaktadır.

Ben 45 sene sokakta yaşadım. Ama huzurluydum yani ben öyle hiç sıkıntı çekmedim... Yani var akrabalarım olmaz olur mu 11 dene kız kardeşim var. Görüşmüyöz mal davası... 60 yaşımı bekledim aha buraya geldim... Yok ben kimseye haber vermedim. Yok abla hiç gelmesinler. Valla inan ki gelmesinler. Bura ney? Huzurevi. Bizim huzurumuzu kaçırlılar yav (gülüyor). (Katılımcı-4)

Eğer aralarında bir sorun bulunmuyorsa, katılımcıların akraba, kardeş ya da çocuklarıyla daha çok görüşmek istedikleri anlaşılmaktadır. Ancak bu ilişkilerin daha sık olmamasını da bu kişilerin kendi yaşamlarının ve sorumluluklarının olduğunu düşünerek maruz görmektedirler.

Yok, şimdi bi kardeşim var. Onun evi de burdaymış ellam; ama hiç görüşmem ki. Ben oraya gidemiyom, o da buraya gelemiyor. O da hastaymış ellam duyduğuma göre. Bir kızım var o da işte ayda yılda bir gelirse geliyor, gelmezse o da yok işte. Doğuda kızı var torunları varmış onları görmeye gitmiş. Napacak herkes kendi şeysinde. Kendi zevkinde kendi şeysinde napacak (Katılımcı-11).

Görüşüyorum tabi. Pek sık gelmezler. Senede 2 sefer ya var ya yok. Çünkü oğlanlar daha tıfil işi hak edemiyorlar babaları iş yerinden ayrıldımıydı. (Katılımcı-6).

Katılımcıların aile ve akrabalarıyla ilişkileri çok sık olmayan ziyaretler şeklinde gerçekleşmektedir. Bunun yanında telefonla yapılan görüşmelerin de önemli olduğu dikkat çekmektedir. Telefon ile yapılan görüşmeler daha sık yapılabilir. Ancak mekânsal uzaklık, yüz yüze kurulan sosyal ilişkinin sağlayacağı desteği tam anlamıyla karşılamamaktadır. Aile ve akrabalarla kurulan sosyal ilişkilerin yetersizliğinden duyulan memnuniyetsizlik doğrudan dile getirilmemektedir. Ancak 'onların da kendi işleri var' şeklindeki ifadeler daha yoğun bir görüşme arzusu içinde olduklarını; ancak bu durumu maruz gördüklerini göstermektedir. Diğer taraftan bazı katılımcıların aile

ya da akrabalarından bazı bireylerle hiçbir şekilde görüşmedikleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Yaşadıkları sorunları çözmek yerine hiç görüşmemeyi tercih ederek sorunlardan kaçınabilmektedirler.

Huzurevi Arkadaşlıkları “Sonradan şuna yamalık vursan ne olur?”: Sosyal izolasyon açısından arkadaşlarla iletişim oldukça önem taşımaktadır. Aile ve akrabalarla kurulan sosyal ilişkilerin azalması, arkadaş ilişkilerinin bireylerin yaşamındaki yerini arttırmaktadır. Yaşlılıkla birlikte azalan sosyal ilişkilerin artırılması için huzurevlerinin fırsatlar yaratması beklenir. Chen ve arkadaşları (2000, s. 13) yaptıkları araştırma ile kurum bakımı altında olmanın yaşlılarda kişilerarası etkileşimi arttırdığını ortaya koymuşlardır. Huzurevinde kurulabilecek iyi arkadaşlıklar yaşlı bireylerin yaşam tatminini olumlu etkiler.

Bu araştırmada katılımcıların çoğunluğu eski arkadaşlarıyla aynı şehirde yaşamamaktadır. Bu nedenle katılımcıların eski arkadaşlıklarının neredeyse tamamının bittiği görülmektedir. Katılımcıların eski arkadaşlarıyla fiziksel olarak aynı yerde yaşamamaları, ölüm, sağlık sorunları nedeniyle yolculuk yapmaktan çekinme, huzurevinde kalmanın toplumsal olarak kötü algılanacağı düşüncesiyle utanma gibi etkenler iletişimlerinin kopmasındaki nedenlerdendir (Abbott ve ark., 2015, s. 200).

(Eskiden arkadaşlarım) vardı da şimdi ben burdayım, onlara ben huzurevindeyim falan demek olmuyor. Onun için boşver. (Katılımcı-10).

Tabii tabii arkadaşlarım çoktu. Çünkü esnaf şeysinde olduğumuz için öyle çalıştığımız için bilhassa doğunun insanları arkadaşlarımız çoktu yani. Seyyar satıcılar olsun, esnaflardan olsun öyle lokantacı berber şu bu. (Katılımcı-2).

Eski arkadaşlarla ilişkilerin sürdürülememesi katılımcıların gündelik yaşamlarında huzurevinde ya da huzurevi dışında kurulan arkadaşlık ilişkilerini önemli hale getirmektedir. Katılımcıların yeni arkadaşlıklar kurmada isteksiz oldukları görülmektedir. Yeni arkadaşlıkların eskilerin yerini tutmayacağı düşüncesi vardır.

...eşin dostun burası sonradan dost. Sonradan şuna yamalık vursan nasıl olur? Yakışmaz. Bura öyle. Ama anadan doğma mahallelin, köylün, kasabalının halkıyla bir araya gelme, köylünle bir araya gelme, eşinle dostunla akrabalarla bir araya gelme gibi değil bura. Burada ne kadar ne kadar kıymetli olsa arkadaşın, orayı tutmaz. İmkân yok. (Katılımcı-6).

Yok hiç yok yani ben ölsem cenazemi kim kaldıracığına şüpheliyim. Belediye kaldırır başka kim kaldıracak (gülüyor). (Katılımcı-4).

Huzurevinde çok zaman geçirilmesi, fiziksel yakınlığın olması ve ortak kullanım alanlarında bulunulması burada kalan bireylerle zorunlu etkileşimleri ortaya çıkarmaktadır. Katılımcıların ifadelerinden huzurevindeki arkadaşlıklarının birkaç kişi ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Buradaki etkileşim ise birlikte oyun oynama, sigara içme, terasta oturma, tv izleme, şehir merkezine gitme şeklinde gerçekleşmektedir.

Var, fazla yok da. Okey oynuyoz 3-4 arkadaşımız var. Çoğunlukları yaşlı, biz biraz daha genciz. Biz 64-65 olduğumuz için... 80 var 90 var burda. Tabii kafa denge sağladığı zaman onlarla arkadaşlık yapıyoruz burda. Burda fazla bir arkadaşım yok yani. (Katılımcı-2).

Valla burada pek yakın arkadaş yok. Merhaba, merhaba. Tanışıyoruz ama öyle yani (Katılımcı-10).

Huzurevlerinin yaşlıların sosyal ilişkiler geliştirmesine olumlu katkıları beklenmesine karşın bu işlevi yerine getirdikleri tartışmalı bir durumdur. Casey, Low, Jeon ve Brodaty (2015) huzurevi arkadaşlıkları üzerine yaptıkları araştırmada düşük arkadaşlık düzeyi ve yüksek sosyal izolasyon eğilimi tespit etmişlerdir. Bu araştırmada da huzurevi sakinlerinin günlük temas halinde olduğu kişi sayısı fazla olsa da yakın arkadaşlık ilişkileri kurmada isteksiz oldukları görülmektedir. Yeni arkadaşlık ilişkilerinin kurulamamasındaki en temel engel sonradan arkadaşlık geliştirmenin zor olduğu düşüncesidir. Huzurevi sakinlerinin yeni arkadaşlık kurmadaki isteksizliği ve kurulan ilişkilerin devamlılığının sağlanmasındaki zorluk sosyal sermayelerinin geliştirilmesini engellemektedir. Sosyal sermayesi zayıf olan bireylerde ise sosyal izolasyona eğilim güçlenmektedir. Sosyal ilişkilerin zayıf olması bireylerdeki yeni sosyal ilişki kurma isteğini de olumsuz etkileyebilmektedir.

Huzurevi Arkadaşlıklarında Çatışmalar “Ha şimdi tek odaya geçtim bundan sonra kafa rahat”: Huzurevlerinde sınırlı kişilerle kurulan arkadaşlıklarda samimi ve yüz yüze ilişki niteliği bulunmamaktadır. Yaşın ilerlemesiyle birlikte bireylerin değerleri ve düşünceleri daha katı olmaktadır. Bireyler yeni şeylere ve arkadaşlıklara daha kapalı olmaktadır. Katılımcıların huzurevi arkadaşlıklarının dostluk olmadığı ve birbirleriyle iletişim kurmaktan çekindikleri anlaşılmaktadır. Huzurevi sakinleri arasında yakın ilişkinin kurulmasını engelleyen gerginliklerin en önemli sebeplerinden biri orada bulunmama isteği ve bu durumun verdiği öfke olarak belirtilmiştir.

Mesela şu arkadaşına ben 3 gün önce balkonumda ben turşu kurdum. Bu da turşuyu sevdiği için gel sana vereyim dedim. Doldur doldur diyor. Bugün de bir kap istedim ondan vermedi. Burdaki insanlara selam verirsin niye verdin, vermezsin kötü olursun. Onun için ben burda kimseyle konuşmam. Burda arkadaşlık kuramıyorum (Katılımcı-3)

... öyle insanlar var ki Allah'ın selamını bile vermeye çekiniyosun. Her şeye alınıyollar. Bi de bu psikolojik diil de sıkıntıdan dolayı oluyo (Katılımcı-5).

Huzurevi içerisinde kurulan arkadaşlıkların sınırlı kalması, nitelik olarak gelişmemesi ve zaman zaman anlaşmazlıkların yaşanması katılımcılarda odaya çekilme isteğini arttırmaktadır. İki kişilik odalar sosyal ilişkilerdeki çatışmaların kaynağı olarak görülürken; tek kişilik odada kalma rahatlık ve özgürlük olarak görülmektedir. Firestone ve Lichtman (1980, s. 238) kurum bakımında kalan yaşlıların konakladıkları oda ile ilgili algılarının incelendiği çalışmalarında yaşlıların daha güvenli buldukları için tek kişilik odaları tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca tek kişilik odada kalarak diğer sakinlerle iletişime geçecekleri zamanı kendilerinin kontrol edebildiklerine ve bu tercih şansının kendilerini iyi hissettirdiğini ifade etmişlerdir.

Ben gayet sakin, kimsenin fazla işine karışmam. Aha gelirim burda sakin sakin otururum, seyrederim. Kafama yatmıyorsa kalkar giderim. Burda olmazsam gider odama çekilirim ben tek kişilik odadayım. (Katılımcı-1).

Ben tekim canım istediğimde duş alıyorum, gece tv izliyorum, kimse bişey demiyor özgürsün (Katılımcı-8).

Araştırmanın öznelere anlatılanlarından da anlaşıldığı üzere huzurevinde kurulan arkadaşlıklar yakın arkadaşlıklara dönüşmemektedir. Belirli bir yaşa kadar kazanılan kültürel özellikler, ortak alan kullanımında yaşlıların beklentilerinde farklılıklar ortaya çıkarmaktadır. Bu farklılıklar özellikle oda arkadaşlıkları olmak üzere ortak alan paylaşımı ile ilgili çatışmalara neden olmaktadır. Arkadaşlıklar birkaç kişi ile sınırlı kalmakta; günlük tartışmaların ve güvensizliğin yaşandığı görülmektedir. Hem yaşanan gerginlikler hem de bireyin özel alan ihtiyacı nedeniyle odalarda tek kişi olmak arzulanmaktadır. Yasal düzenlemelerde odaların yaşlıların kendilerini evlerinde hissetmelerini sağlayacak biçimde dizayn edilmesi amaçlanır (Ürük ve Öztürk, 2019, s. 666–667). Bu mekânsal planlamaların yanında, odanın sosyal ilişkiler üzerindeki etkilerinin de gözden kaçırılmaması gerekmektedir. Odaya çekilme ya da odada yalnız yaşama isteği sosyal izolasyon eğilimini arttıracak bir durumdur. Yaşlının iyilik halini arttırmak için özel alan gereksinimini gidermenin yanında sosyal etkileşimi arttıracak ortak etkinlik mekânları önem kazanmaktadır.

Sosyalleşme: Rutinleşen Gündelik Yaşam Döngüsü

Sosyalleşme kavramı dar anlamda bireylerin diğer bireylerle bir araya gelerek çeşitli sosyal faaliyetler yapmalarını ifade etmektedir. Bu anlamıyla sosyalleşme gündelik hayat içerisinde diğer bireylerle birlikte yapılan faaliyetleri kapsamaktadır. Geniş anlamıyla düşünüldüğünde ise sosyalleşme bireylerin içinde bulundukları toplumun anlamlı bir üyesi haline gelme sürecini ifade etmektedir. Bireyler sosyalleşme ile içinde bulundukları toplumun değerlerini, normlarını ve kültürünü tanırlar ve kendi rollerini öğrenirler. Yaşlılık döneminde sosyalleşmenin kendine özgü dinamikleri vardır. Yaşlı bireylerin yaşam deneyimleri kimi zaman sosyalleşmeyi zorlaştırırken kimi zaman da kolaylaştırabilmektedir. Sosyalleşmede içinde bulunulan mekân da önemli bir etkidir. Bu durum yaşlılığın mekânsallaşması olarak ifade edilmektedir. Yaşlılığın mekânsallaşmasında yaşlıların içinde bulundukları ev, mahalle, sokak ve şehir etkilidir. Yaşlılar içinde bulundukları mekânların sunduğu fırsatlar ve sınırlılıklar çerçevesinde çeşitli taktikler geliştirerek sosyalleşmektedirler (Şentürk ve Kurtkapan, 2017).

Huzurevindeki Gündelik Aktivitelerle Sosyalleşmek “Yiyip içip yatıyok”: Huzurevleri toplumsal kontrol mekânları olarak bireylerin sosyalleşme biçimlerini düzenlemektedir. Huzurevi yaşamındaki yatış-kalkış saatleri, yemek saatleri, toplu faaliyetler vb. sakinlerin gündelik rutinlerini oluşturmaktadır. Katılımcıların gündelik aktiviteleri sosyalleşmeleri için fırsatlar sunmaktadır. Yaşlının sağlık durumuna göre

huzurevi dışında sosyalleşmesi değişmektedir. Huzurevi içinde yapılan aktivitelerden öğrenci grupları ziyaretleri, sivil toplum kuruluş organizasyonları ve resmi kurumların yaptığı aktivitelere yaşlılar katılmaktan zevk aldıklarını belirtmişlerdir. Bu ziyaretler dışında erkek katılımcılar iskambil kağıdı, okey gibi oyunlar oynadıklarını ifade etmiştir.

İstedğin yerde gezeliyon, park yerinde oturuyon, odana giriyon yatıyon, efendime söyleyeyim eş arkadaş buluyon dışarda onlarla laflanıyon. Ne bilim ben işte böyle böyle aha televizyon seyrediyodum, şu günlerde bile televizyonda haber çok... İlk evvela kahvaltından sonra televizyon başına geçerim oraya, burda olan televizyona ister buraya otur istersen oraya otur. Yanına bir iki arkadaş gelir, onlaran böyle konuşup televizyona bakan televizyonda aldığın gördüğün o sana söyler sen ona söylen derken televizyona uzak olmayayım diye şöyle karşısına oturdum... Yiyip içip yatıyok.. (Katılımcı-6).

Kahvaltı yaptıktan sonra biraz uzanır dinleniriz sonra kalkarız, çay saatimiz gelir çay içeriz. Burada kağıt oynarız, yukarda bilardo var orda tenis var bir şekilde herkesin arkadaşı var, okey oynarız kağıt oynarız arkadaşın arabası var benim var gider piknik yaparız, gezmeye gideriz kendimizi eğlendiriyoruz. (Katılımcı-8).

Huzurevi içindeki faaliyetlerin tv izlemek, kağıt oyunları oynamak gibi fiziksel hareket gerektirmeyen faaliyetler olduğu göze çarpmaktadır. Huzurevinde her ne kadar yürüyüş parkuru, hobi bahçesi ve spor alanları gibi imkanlar olsa da bu tip fiziksel hareket gerektiren faaliyetlerin pek tercih edilmediği görülmektedir.

Vakti işte oturmaıyan geçiriyok. Otur babam otur mantar olduk iyice (gülüyor)... bazen işte talebeler neym geliyor işte, onlar gelince biz de şen oluyok valla. Geldiklerine memnun kalıyok. (Katılımcı-11).

Kahvaltıyı yaptık evimize (odasından bahsediyor) girersek evimize giriyok. Evleri temizliyolar ya onun için geç giriyom. Ondandır bakıyom ki kızlar seslenmiyor (bakım elemanlarından bahsediyor) kafayı vurup yatıyom. Uyumayınca da oturyom el işi yapıyom... Bahçeye çıkıyok geziyok (Katılımcı-14).

Huzurevindeki sosyalliğin gündelik yaşamda arkadaşlarla oyun oynama, birlikte oturma ve televizyon seyretme gibi faaliyetlerden oluştuğu görülmektedir. Bu faaliyetler bireyleri oyalayan gündelik bir rutine dönüşmektedir. Bu gündelik faaliyetler yaşlıların toplumla bütünleşmelerini sağlayan faaliyetler değildir. Li, Chang ve Porock (2015, s. 111) yaptıkları araştırmada kurum bakımında kalan yaşlıların yarısından fazlasının gündüz 2 saatten daha fazla uyuduklarını ve bu durumun birden fazla hastalığı, bilişsel işlevselliği, günlük aktiviteyi, sosyal katılımı etkilediğini belirlemişlerdir. Çalışmanın sonucuna göre kurumda kalan yaşlılar için gün içinde daha çok sosyal aktivitenin gündüz uyku saatinin azaltılmasına katkı sunacağı önerilmiştir. Bu nedenle yaşlıların huzurevi içinde fiziksel hareketliliğini sağlayacak aktivitelere ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Huzurevi Dışında Sosyalleşmek “Merkezde arkadaşlarım var yani sağ olsunlar bir şey söyledim hep saydılar sayıyorlar”: Huzurevi yaşamının rutini, dışarıda sosyalleşmenin önemini ortaya koymaktadır. Katılımcıların şehir merkezine de sık sık gittikleri görülmektedir. Huzurevi dışında sosyalleşebilmek için ulaşılabilirlik önemlidir. Çarşıya gitmek için servislerin ve toplu taşıma araçlarının olması çarşıda sosyalleşmeyi kolaylaştırmaktadır.

Araç götürüyor, ben kendim de yürümeyi severim, canım istedimi aşağıya bi imza atarım giderim. Yürüyerek gider gelirim. Gidince çarşıya gidiyom (Katılımcı-1).

İşte günümüz böyle ben ekseriyetle çarşıya giderim benim motorum var. Giderim burda fazla da durmam. Tek başıma giderim. (Katılımcı-5).

Huzurevi dışında sosyalleşen katılımcılar genellikle fiziksel sağlık sorunları olmayan erkek katılımcılardır. Bu katılımcılar semt pazarına gitmek, şehir merkezinde parkta oturmak, piknik yapmak, hemşerilerinin bulunduğu kahvehanelere gitmek gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetler sırasında katılımcıların sosyal çevre edindikleri göze çarpmaktadır.

Öğlen yemeğimi yedikten sonra ayakkabılarımı giyiyorum doğru çarşıya. Merkezde benim bir takım çevre oluşturdum. Merkezde arkadaşlarım var yani sağ olsunlar bir şey söyledim hep saydılar sayıyorlar. (Katılımcı-3).

Çarşıda bizim yakın köylüler var, akrabalar var onlarla otururuk, sohbet ederik. Orda 3-4 saat otururuk onlarla sohbet ederik sonra çeker gelirim (Katılımcı-5).

Yaşlıların huzurevi dışında arkadaşlık kurmaları ve onlarla birlikte faaliyetler yapmaları onların sosyal izolasyon eğilimlerini azaltmaktadır. Arkadaş çevresi, gruba aidiyet duygusunu güçlendirerek sosyal etkileşimlerini artırmaktadır.

Toplumsal Katılım ile Sosyalleşmek “Mesela kimsesiz çocuklara gidip masal anlatıyoruz eğleniyoruz, onları sevindiriyoruz”: Toplumsal katılım, sosyal izolasyonu engelleyen ve bireylerin toplumla bütünleşmelerini sağlayan önemli bir etkidir. Toplumsal katılım bireysel düzeyde ve organizasyonel düzeyde gerçekleşebilir. Bireysel düzeyde huzurevi sakinlerinin kendi yaşamlarıyla ilgili kararlar alabilmeleri anlamına gelir. Buna karşılık organizasyonel düzeyde sorumluluk almak ise kurumsal faaliyetlerde sorumluluk almak ve yönetsel karar alma süreçlerine katılımı ifade eder (Van Malderen, De Vriendt ve Mets, 2017, s. 240–242). Kurum tarafından düzenlenen geziler, kurum ziyaretleri ve gönüllülük faaliyetleri yaşlı bireylerin sosyalleşmeleri için fırsat yaratmaktadır. Bazı katılımcıların huzurevi ortamındaki etkinliklerin onlar için çok faydalı olduğunu ifade etmektedirler. Katılımcılar bu etkinliklerin onları mutlu ettiğini, hatta depresyon gibi durumlarla mücadelede yararlı olduğunu ifade etmişlerdir.

...psikolojim tamamen bozulduydum, depresyona girdiydim. Buraya geldim bütün sosyal faaliyetlere katıldım, kitap yazdım. 3 tene şiir kitabım var. Kendimi böyle işte arkadaşlarla kafamın sardığı

arkadaşlarla diyalog kurdum. Ben huzurevinde yaşlı başkanım. Kendim yaşlı başkanım. Her sosyal faaliyetlerin içinde bulundum. Mesela sizin gibi bi kızımız geldi bize çini boyama sanatı öğretti. Ondan sonra tiyatro yaptık burda. Bocce takımımız var, takımda oynadım. Böyle geceler düzenledik, geziler düzenledik piknik için. Hatta senede bir defa iki defa tatile gittik. Türkiye'nin her tarafını gezdik, bunların hepsinin içinde de bulundum ben. (Katılımcı-5).

Yani daha iyisi olamaz. Faaliyetlere zaman zaman katılıyorum ama yani 3 senedir 4 kere geziye gittiysem son 15 gün önce bir geziye gittik en çok ondan memnun kaldım mutlu oldum. (Katılımcı-3).

Huzurevlerinde düzenlenen etkinliklerin kimisi bireylerin daha çok sorumluluk almalarını, grup aidiyeti geliştirmelerini ya da yeteneklerini göstermelerine fırsat sunan etkinliklerdir. Bu tip etkinlikler kendilerini mutlu hissetmelerinin yanında toplumun bir parçası olarak görmelerini de sağlamaktadır.

Bir iki sefer türkü söyledim, bağlama mağlama ekipler geldi eğlence, içinizde türkü söyleyen var mı deyince ben parmak kaldırdım. Babamın türküsüydü. Onu söyleyince burada bir arkadaş oturuyormuş, ula... dedi sen orda söyledin ben burada ağladım dedi (Katılımcı-6).

Mesela kimsesiz çocuklara gidip masal anlatıyoruz, eğleniyoruz, onları sevindiriyoruz... Arkadaşlarım var birisi çarşıya gitti okey oynarız, kağıt oynarız, arkadaşın arabası var benim var gider piknik yaparız, gezmeye gideriz, kendimizi eğlendiriyoruz (Katılımcı-8).

Katılımcıların huzurevi tarafından düzenlenen faaliyetlere sağlık engeli olmadığı takdirde istekli bir şekilde katıldıkları anlaşılmaktadır. Sağlık sorunları çoğu zaman hem huzurevi içindeki hem de dışındaki faaliyetlere katılma konusunda engel teşkil etmektedir.

Ben şimdi belimden dolayı fazla uzağa yürüyemiyorum, taşıyamıyorum kendimi, belimde daha kendi gitti ağrısı kaldı kızım, ta dizlerime vuruyor, bel fitiği da var, bunun ikisi beni yoruyor. Hiçbir geziye çıkmıyorum. (Katılımcı-6).

Ben gidemiyom bacağımdan... Bahçeye falan ben çıkmıyorum. Gidiyolar da ben gitmiyom. Aha burda sıkılıyok, kapıya çıkıyom, salona çıkıyom, buraya geliyom. Yatıyom kakıyom. Ayağım ağrıyor, kireçlenme (Katılımcı-16).

Toplum adına yararlı faaliyetlere katılmak, bütün bireyler için olumlu bir motivasyon kaynağıdır. Yaşlanma ile birlikte ortaya çıkan işe yaramaz olma düşüncesinin bertaraf edilmesi için de toplumsal katılım önemli bir noktadır. Huzurevinin organize ettiği toplu organizasyonlar, sosyalleşme açısından daha etkili faaliyetlerdir. Huzurevi dışında sosyalleşme, sağlık sorunu olmayan yaşlılarla sınırlı kalsa bile huzurevinde gerçekleştirilen organizasyonlar aracılığıyla fiziksel engeli bulunan yaşlıların sosyalleşmesi ve sosyal izolasyon eğilimlerinin azaltılması önemlidir.

Yalnızlık: Yalnızlık Hissiyle Baş Etme

Yalnızlık ruhsal ve fiziksel sağlığı etkilediği gibi bireyin yaşam kalitesini, iyilik halini ve ihtiyaçlarını belirlemektedir. Yaşlanmayla birlikte emekliye ayrılma, fiziksel

sağlıkta bozulmalar, partner ya da yakın arkadaşların vefatı daha yaygın olduğundan sosyal ağların kısıtlanması (Newall ve Menec, 2019, s. 933; Nicolaisen ve Thorsen, 2014, s. 247) yalnızlık duygusunu arttırabilir. Yaşlı bireylerde yalnızlık düşüncesi hayata bağlılıklarını azaltarak sosyal izolasyon eğilimini kuvvetlendirebilmektedir.

Yalnızlık Hissi “Yalnızlık Allah’a mahsus”: Evinde kalan ve kurumda kalan yaşlıların yalnızlık hissetme durumlarını karşılaştıran araştırmaya göre kurumda kalan yaşlıların yarısından fazlası sıklıkla veya bazen yalnız hissederken evde kalan yaşlıların da yarısına yakını yalnız hissetmektedir (Nyqvist, Cattán, Andersson, Forsman ve Gustafson, 2013, s. 1027). Yalnızlığın ideal bir durum olduğunu düşünen bireylerde sosyal izolasyon eğilimi daha kuvvetlidir. Bu nedenle huzurevinde yaşayan katılımcıların yalnızlık hakkındaki düşünceleri ve yalnızlık deneyimleri sorgulanmıştır. Katılımcıların çoğunluğu yalnız yaşamayacağı düşüncesindedir ve huzurevini tercih etme sebebi olarak yalnız kaldıklarını gerekçe göstermişlerdir.

Yalnızlık Allah’a mahsustur. Yalnız kaldım. Dedim huzurevine gideyim (Katılımcı-7).

8 yıl önce karım öldü çocuklarımla hepsi dışarıda, zaten evlendilerdi oğlan... Kepçe operatörü. Ben burada yalnız kaldım. Yalnızlık Allah’a mahsus (Katılımcı-8).

Katılımcılar yalnızlık duygusuna kapıldıklarını ifade etmişlerdir. Önceki araştırmalar da bu durumu desteklemektedir. Kurum bakımında kalan yaşlıların büyük çoğunluğu kurumda sohbet etmek için iyi arkadaşlıklar kurduklarını ancak bu durumun yalnızlıklarını azaltmadığını belirtmişlerdir (Nyqvist ve ark., 2013, s. 1028). Görüşülen yaşlılar gündelik aktivitelerle kendilerini oyalayarak yalnızlık duygusu ile baş etmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Tabii, insan burukluk bi şey ne kadar ziyaretçi de gelse arkadaş da olsa huzurevi dediğin zaman insan kendini yalnız hissediyor. Bir de ben çocuğum çocuğum yok, evlenmedim ya o zaman daha çok insan yalnız hissediyor (Katılımcı-2).

Oo nasıl hemi de yalnızım burda yalnız kalıyom mesela da böyleyim. Ama şorda arkadaşlarla sohbe daldı mı vakit geçiyo unutuyok, arkadaş olmazsa zor, zor kızım. İnkâr edenin gözüne dursun. (Katılımcı-11).

Katılımcıların ifadeleri yalnızlık duygusunun oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Katılımcıların yalnız yaşamayacağını düşünmeleri de deneyimledikleri yalnızlık duygusunu daha da derinleştirmektedir. Yalnızlık duygusu ile baş etme biçimlerinin ise unutmak, arkadaşlarla sohbet etmek ve gündelik aktivitelerle oyalanmak biçiminde gerçekleştiği görülmektedir. Sosyal olarak izole olmasalar dahi yalnız hisseden yaşlılar, yalnızlıklarını akraba, eş, dosttan uzak olmakla bağdaştırmaktadırlar. Yalnızlık ile bireyin sosyal izolasyon, iyilik hali, yaşam kalitesi arasındaki ilişki düşünüldüğünde huzurevi sakinlerinin yalnızlık duygusuyla baş edebilmek için toplumla bütünleşmelerini, toplumun anlamlı bir parçası olduklarını hissettirecek

faaliyetlere yönlendirilmelerini gerektirmekte; aile ve akrabaları ile iletişimlerini devam ettirebilmeleri için olanaklar sağlanmalıdır.

Geçmişe Nostaljik Bakış “geçmişte yaşadığım güzel günler insanı üzüyor neydim, noldum, nolacağım”: Yalnızlık duygusu geçmiş yaşantıya özlem ile de kendini göstermektedir. Geçmiş hayata nostaljik bakış şimdiki yaşamdan memnuniyetsizliğin de bir göstergesi olabilmektedir. Geçmiş hayata özlem şimdiki yaşantının geçmişle karşılaştırılarak yeni sosyal ilişkilerden kaçınmaya da neden olabilir. Bu durumlar da yaşlı bireylerin sosyal ilişkilerini geliştirmesini engelleyerek sosyal izolasyona neden olabilmektedir. Geçmiş yaşantıya bakışta dile getirilen güzellikler genellikle şimdi eksikliği hissedilen şeylerdir.

Araştırmanın verileri dikkate alındığında huzurevinde kalan bireylerin sık sık geçmiş yaşantılarını özlem dolu ifadelerle anlattıkları görülmektedir. Genellikle geçmişte sahibi oldukları meslek, iş, aile ilişkileri, ekonomik gelir, yaşanan zorluklar, iyi bir insan olma gibi konuların dile getirildiği görülmektedir.

Çekiçten düştüğü zaman 55-60 yaşına buldukları zaman gitsin huzurevine, bu ne kadar ağır bişey bunu biliyo musun sen. Ben burda yaşamayı kaldıramıyorum. Çünkü benim babam at arabacısıydı ve fakirdi... Sosyal bir adamdı. Bir ekmeği herkes ile paylaşırdı... Daha doğrusu bizim sülale köyün jandarmasıymış, herkesin işine koşarmış. Kavga edenleri de gider barıştırırlarmış. Biz böyle bir aileyiz (Katılımcı-1).

çiğ köftemi yapıyordum... Çok sosyaldim. Mesela bi çiğ köfte yoğururdum, arkamdan bir sürü kişi arardı; usta bugün yine uğra. Ama ben kimseyle görüşmem, öyle bir isteğim yok (Katılımcı-3).

Katılımcıların geçmiş yaşantılarını anlatırken vurguladıkları bir diğer nokta geçmişte çok sosyal olmalarıdır. Bu değişimi değerlendirebilmek için sosyalleşme açısından kendilerini nasıl değerlendirdikleri sorgulandığında geçmiş yaşantılarında daha sosyal olduklarını ifade etmişlerdir.

Tabii tabii tabii okey falan oynardık. Hepsini yapardım yani. Şimdi bir de şu var yani yalnızlık Allaha mahsus da evli olmadığımız için insan tabii vakit geçirmek için öyle yerlere giderdik... fuara giderdik ondan sonra golf oynardım... hayatım baya hareketli geçti maceralı... (Katılımcı-2).

Var arkadaşlarım var, komşularım var. Kahveye gidiyoduk, bağa bahçeye gidiyoduk. İyi yaşıyodum ben. Sen şuradan geçerken sana çağırıyoduk yav bacım şu meyveden doldur hangisini seviyosan doldur git çocuklarınla ye iç derdim ben. (Katılımcı-12).

Bu vurgu şimdiki yalnızlıklarından memnuniyetsizliklerinin dışı vurumu olarak değerlendirilebilir. Yaşlanma ile birlikte bireylerin sosyalleşmelerinin de azalması yalnızlık duygusunu kuvvetlendirmektedir. Nostaljik düşüncenin yaşlı bireyler üzerindeki etkisini katılımcılar oldukça güzel dile getirmektedir.

Şöyle hep insan mutlaka kafasına takılan geçmişte yaşadığım güzel günler insanı üzüyor neydim noldum nolacağım bundan sonra nolacağım bunu düşünmeden zaten edemessin onun için

düşünüyorsun bazen yattığın zaman geliyor uykuların kaçıyor gece kalkıp oturduğun zaman oluyor yani bu şekilde yaşamaya mecburum (Katılımcı-8).

Bazen düşünüyosun şöyle eskileri, eski şeyler gözüyün önüne geldim miydi biraz şey ediyor. (Katılımcı-10).

Yalnızlık sosyal izolasyona eşlik eden bir süreç olduğu için önem kazanır. Kimi zaman yalnızlık sosyal izolasyonun olumsuz bir sonucu olarak düşünülmektedir. Huzurevi sakinlerinin aile ve arkadaşlarıyla kurdukları sosyal ilişkiler yalnızlık hissini azaltmaktadır (Bitzan ve Kruzich, 1990; Bondevik ve Skogstad, 1998). Sosyal ilişkilerin zayıflamasıyla yalnızlık duygusuna kapılan bireylerde depresyon ve intihar eğilimleri güçlenmektedir. Geçmişe özlem, katılımcıların yalnızlık duygusunu açığa çıkarmaktadır. Geçmişe özlem geçmiş günlerdeki hareketli yaşama, geçmişteki sosyal statüye özlem biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Bu durum huzurevi sakinlerinin geçmiş yaşantılarında kurdukları sosyal ilişkileri şimdiki yaşantılarında kuramadıklarının bir göstergesi olarak da düşünülebilir.

Evliliğe Bakış ve Yeniden Evlenme “Benim buraya gelme sebebim evlenmek”: Huzurevinde yeni arkadaşlıklar kurma konusunda özellikle evlenme ya da yeniden evlenme önemli bir yere sahiptir. Çünkü arkadaşlıklar yüzeysel olduğu için yalnızlık duygusunu yok etmemektedir. Bu durum daha samimi bir ilişki olan evliliği, yaşlıların gündemine yeniden sokmaktadır. Yaşlanma ile hissedilen yalnızlıkta bireylerin en büyük destekçileri eşler olmaktadır. Ancak huzurevinde kalan bireylerin büyük çoğunluğu boşanma ya da ölüm nedeni ile eşlerinden ayrılmış kişilerdir. Bu çerçevede evliliğe bakış ve yeniden evlenme isteği ve bu doğrultuda geliştirilen arkadaşlıklar önem kazanmaktadır.

Benim buraya gelme sebebim evlenmek için. Evim de var; tarlam da var; param da var. (Katılımcı-12).

Yalnızlık cenabı Allah’a mahsus. Onun için kimseye yük olmam ne kardeşime ne komşuya ne şuna ne buna... Bir hayat arkadaşı bulsam gene (huzurevinden) gidecem. (Katılımcı-1).

Huzurevi öncesinde yalnız yaşayan erkek yaşlılardan yeniden evlilik girişiminde bulunanlar olmuştur. Katılımcılardan üç tanesinin huzurevinde evlendiği ve eşiyle birlikte huzurevinde yaşadığı tespit edilmiştir. Çift olarak huzurevinde kalan yaşlılar günlük ihtiyaçlarını karşılayamama, kendilerine bakım verecek kimsenin olmaması gibi nedenlerle huzurevinde kalmaya devam ettiklerini belirtmişlerdir.

Düşündüm. Evlendim. Kadın bizi kandırmış. Kendi yakın köylümüz kadın da. Ankara’da doğma büyüme... 4 ay durunca kocası Almanya’da ölüverdi. Ayrıldım dedi bize. 15 sene 16 sene dedi beni terk etti. Para da göndermedi... Döndük geldik evlenmedik (Katılımcı-6).

...ondan sonra zaten evlenmeye de karar verdim. Tabii hiç önce evlenmeyi felan düşünmüyordum. Öbürüynen süten ağzı yanan yağurdu üfleterek yermiş biliyor musun? Onun hesabı evlenmek

istemiyordum. Sonra sonra düşündüm evlenmeyi. Bu hanım da İzmit'ten geldi. Onla tanıştık, oturduk konuştuk, arabulucular gönderdik. Derken evlendik. O da burda, beraber kalıyoz (Katılımcı-5).

Huzurevinde kalan yaşlıların yeniden evlenme isteğinin erkek katılımcılarda daha güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Eş arayışı, huzurevine yerleşmeye dahi neden olabilmektedir. Bu durumda eşin çocuklar, kardeşler ve diğer akrabalarından farklı bir konuma yerleştirilmesi etkilidir. Eş, yol arkadaşı olarak görüldüğü için eşe muhtaç olmak, yük olmak gibi düşünülmemektedir. Evlenme isteğinin güçlü olması yalnızlık duygusu ve sosyal izolasyon ile mücadele etmede oldukça etkilidir. Evlenme isteği güçlü olan bireyler hayatları ile ilgili umutsuzluğa düşmemiş, yeni bağlar kurmaya hazır bireylerdir. Evlenme isteği yalnızlıktan kaçışın bir yolu haline gelmektedir.

Tartışma

Bu çalışmada huzurevi sakinlerinin sosyal ilişkileri ele alınarak sosyal izolasyon deneyimlerinin anlaşılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ulaşılan temalara göre huzurevi sakinlerinin sosyal ilişkilerine ve gündelik yaşamlarına dair 3 odak ön plana çıkmaktadır. İlk olarak huzurevi sakinlerinin kurdukları sosyal ilişkiler akışkan sosyal ilişkiler niteliğindedir; ikinci olarak huzurevi sakinleri rutinleşmiş bir gündelik yaşama sahiptirler ve son olarak huzurevi sakinleri yalnızlık hissi ile baş edebilmektedir.

Huzurevi sakinlerinin kurduğu sosyal ilişkileri konusunda aile, akraba ve arkadaşlarla ilişkiler sorgulanmıştır. Bu sorgulamalarda ulaşılan temalar aile ve akrabalarla kurulan ilişkilerin içtenlikten uzaklaştığını ve yaşlıların beklentilerini karşılamadığını ortaya koymaktadır. Aile ve akrabalarla kurulan ilişkiler genellikle bayramlarda yapılan ziyaretler şeklinde gerçekleşmektedir. Uzun süre görüşülemediğinde de telefon aracılığıyla iletişim kurulmaktadır. Aile ve akrabalarla kurulan ilişkiler birincil ilişki olma özelliğini kaybetmektedir. Huzurevi sakinlerinin aile, akraba ve arkadaşlarıyla kurdukları ilişkiler kimseye yük olmama düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum huzurevi sakinlerinin kendilerini yük olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Huzurevi arkadaşlıkları açısından değerlendirildiğinde de benzeri bir durum ortaya çıkmaktadır. Roberts ve Bowers (2015) huzurevi sakinlerinin sosyal ilişkiler kurmakta oldukça istekli olduklarını ancak bazı sakinlerin arkadaşlık kurmada başarısız olduklarını ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada ise huzurevi sakinlerinin birbirleriyle kurdukları ilişkilerin ileri düzeyli samimi ilişkiler olmadığı anlaşılmaktadır. Arkadaşlıklar huzurevinde yapılan gündelik rutin işlere bağlı olarak kurulmaktadır. Örneğin TV izlemek, sohbet etmek, yürümek, oyun oynamak gibi. Ancak bu ortak faaliyetler karşılıklı güven ve samimiyetin kurulduğu ilişkilere dönüşmemektedir. Huzurevi sakinleri arasında dayanışma görüldüğü gibi çatışmalar da görülmektedir. Huzurevi sakinlerinin sosyal ilişkileri akışkan sosyal ilişkiler görünümündedir. Akışkan sosyal ilişkiler geçici ve kısa vadeli. Günümüzde birliktelikler, beklentilerin dahi olmadığı ve yakınlığın

yoğun etkileşimler doğurmadığı sosyal ilişkilerden oluşmaktadır (Bauman, 2016, s. 92). Akışkan sosyal ilişkiler geçici, çıkar odaklı da olsa ilişkilerin devam ettiğini göstermektedir. Sosyal ilişkilerin akışkanlığı birbiriyle çelişkili olan bireysellik ve aidiyet ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır. Bireysellik, bağımsız özgür bir hayat yaşama arayışını temsil ederken; aidiyet, güçlü ve güvenilir bağlar kurma ihtiyacını ifade etmektedir (Bauman, 2013, s. 119-120). Bu iki ihtiyacın ters orantılı olması sosyal ilişkilerde dengenin kurulmasını zorlaştırmaktadır. Özgür olma arayışı aidiyet ihtiyacının karşılanmasını azaltırken aidiyeti güçlendirme özgürlük alanını daraltmaktadır. Huzurevi sakinlerinin kimseye yük olmadan bağımsız yaşayabilme isteği bireysellik ve özgürlüğün geliştirilmesine imkân tanırken aidiyetlerin zayıflamasıyla sonuçlanabilmektedir. Bu çelişkilerin odağında kurulan sosyal ilişkiler huzurevi sakinlerinin sosyal izolasyon eğilimlerini azaltmaktadır. Ancak akışkan ilişkiler aileye, akrabalar ve arkadaşlara karşı aidiyet hissini kuvvetlendirmede için yalnızlık duygusu kuvvetli bir şekilde devam etmektedir.

Birey yaşlandıkça sosyal çevrenin azalması ile yalnız hissetme konusunda daha kırılgan olabilmektedir ancak bu durumla ilgili çeşitli baş etme stratejileri geliştirmekte veya sosyal aktiviteler ile ilgili beklentilerini düşürmektedir (Nicolaisen ve Thorsen, 2014, s. 247). Bu araştırmanın verileri huzurevi sakinlerinin yalnızlık duygusunu hissetmekle birlikte bu duygu ile baş edebildiklerini göstermektedir. Huzurevi sakinlerinin yalnız yaşanamayacağını düşünmeleri ve geçmiş yaşama özlemleri yalnızlık duyguları ile bağlantılıdır. Geçmiş özelemlerle anarak yalnızlık ve işe yaramazlık duygularıyla baş etmektedirler. Yalnız yaşanamayacağını düşünmeleri, onları arkadaşlıklar kurmaya teşvik etmektedir. Özellikle eş bulma ve yeniden evlenme düşüncesi erkeklerde oldukça güçlü bir istektir. Evlenme isteği huzurevi sakinlerinin hayata bağlılıklarının bir göstergesi olarak depresyon düzeyinde bir sosyal izolasyon deneyimlenmesini engellemektedir. Nicolaisen ve Thorsen (2014, s. 247) de yaptıkları araştırmada yaşlının partnerinin olup olmama durumunun yalnız hissetmesi ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Huzurevi sakinlerinin gündelik yaşam döngüleri de ileri düzeyli bir sosyal izolasyonu engellemektedir. Gündelik yaşam döngüsü içinde kurulan arkadaşlıklar huzurevi sakinlerinin yalnız kalmasını engellemektedir. Her ne kadar zaman zaman odalarına çekilme arzusunda olsalar dahi huzurevi sakinlerinin oda dışında yaşamayı hem huzurevi içinde hem de dışında sosyalleşmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Oda, huzurevi yaşamındaki özel alanı temsil etse dahi odaların boyutu ve oda içinde yapılacakların kısıtlı olması da huzurevindeki ortak kullanım alanlarında sosyalleşmeyi gerektirmektedir. Oda, çatışan sosyal ilişkilerden kaçmak için rahat bir sığınak olarak değerlendirilse bile huzurevinin gündelik yaşam döngüsü odanın sınırlarını aşmaktadır. Huzurevi sakinlerinin gündelik yaşam döngüsü sabah kahvaltısı, TV izleme, oyun oynama, dinlenme ve bahçede yürüyüş yapma gibi huzurevi içindeki ortak alanlarda

yapılan faaliyetlerden oluşmaktadır. Bunun yanında dışarıdan yapılan ziyaretler, yönetimin organize ettiği gezi vb. faaliyetler sosyalleşme açısından olumlu etkilere sahiptir. Bu faaliyetlerde huzurevi sakinlerinin de görev alması sosyal hayata katılımlarını arttırmaktadır. Gündelik yaşam döngüsünün huzurevi dışında da bir rutini olduğu göze çarpmaktadır. Dışarıda sosyalleşen huzurevi sakinleri yürümek, gezmek ve arkadaşlarla buluşup sohbet etmek ve oyun oynamak gibi faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bu faaliyetlerde gündelik rutini dolduran sosyal faaliyetler olarak huzurevi sakinlerinin arkadaşlık ilişkileri geliştirmelerine imkân tanımaktadır.

Sonuç olarak huzurevi sakinlerinin samimi ve anlamlı sosyal ilişkiler kurmasalar da huzurevlerindeki akışkan sosyal ilişkilerin ve gündelik yaşam döngüsünün ileri düzeyli sosyal izolasyon deneyimlemelerini engellediği görülmektedir. Sosyal izolasyonu deneyimleyen yaşlı nüfusun ortak özellikleri yalnız yaşama, sosyal aktivitelere katılmama, dar bir sosyal ağa sahip olma, fiziksel sınırlılıklar nedeniyle sosyal aktivitelerden kaçınma ve yalnızlık algıları olarak belirlenmiştir (Alpert, 2017, s. 249). Huzurevi yaşamının yaşlanma ile birlikte ortaya çıkan ve bazı yaşlılarda psikolojik sorunlara neden olan sosyal izolasyon eğilimini azalttığı görülmektedir. Bu yönüyle huzurevi yaşamının yaşlı bireyler için sosyal katılımı artırıcı bir yönünün olduğu söylenebilir. Bu noktada huzurevlerinin yalnız yaşayan, aileleriyle ilişkileri kopmuş bireyler için hem ihtiyaçların karşılanması hem de sosyal katılım ile sosyal izolasyonun azaltılması için önerilebilecek yaşam alanları olduğu görülmektedir. Ancak, aile ve arkadaşlık ilişkileri, sosyal sermayeleri güçlü olan yaşlı bireyler için yerinde yaşlanma daha uygun bir yol olabilir. Bundan sonraki araştırmalarda bu durum karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

Tüm dünyada hızla artan yaşlı nüfusu, bu alanda uygulanabilir sosyal politikaların planlanması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Değişen ve artan ihtiyaçlar karşısında yaşlılara yönelik sosyal politikaların önemi her geçen gün artmaktadır. Bu nedenle yaşlılara yönelik sosyal politikalara, hukuksal düzenlemelere ihtiyaç olduğu gibi bakım hizmetlerinin de organize edilmesine ihtiyaç vardır. Değişen aile yapıları, yaşlıların aile içindeki konumunu değiştirmekte; geleneksel aile yapıları içerisinde gerçekleşen yaşlıların bakımı, değişen koşullar kapsamında giderek artan bir sorun ve ihtiyaç haline gelmektedir. Hızla artan yaşlı nüfusun fiziksel ve zihinsel sağlığını koruyucu önlemler alınmalı, yaşlılıkta ortaya çıkan fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişiklikler tanınarak yaşlının tedavi ve bakımı planlanmalıdır. Bu politikaların geliştirilmesinde hem yaşlıların sosyal izolasyonunu azaltıcı önlemlerin alınması hem de yaşlılara söz hakkının verilmesi gerekmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için etik komite onayı Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Tarih: 21.11.2018 No: 23/03).

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- L.T., G.A.Ş.; Veri Toplama- G.A.Ş.; Veri Analizi/Yorumlama- L.T.,G.A.Ş.; Yazı Taslağı- L.T.,G.A.Ş.; İçerigin Eleştirel İncelemesi- L.T.,G.A.Ş.; Son Onay ve Sorumluluk- L.T.,G.A.Ş.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Ethics Committee Approval: This study was approved by the Ethics Committee of Kırşehir Ahi Evran University (Date: 21.11.2018 No: 23/03).

Author Contributions: Conception/Design of Study- L.T., G.A.Ş.; Data Acquisition- G.A.Ş.; Data Analysis/Interpretation- L.T.,G.A.Ş.; Drafting Manuscript- L.T.,G.A.Ş.; Critical Revision of Manuscript- L.T.,G.A.Ş.; Final Approval and Accountability- L.T.,G.A.Ş.

Conflict of Interest: The authors declare no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Grant Support: The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Kaynakça/References

- Abbott, K. M., Bettger, J. P., Hampton, K. N., & Kohler, H. P. (2015). The feasibility of measuring social network among older adults in assisted living and dementia special care units. *Dementia*, 14(2), 199–219.
- Alpert, P. T. (2017). Self-perception of social isolation and loneliness in older adults. *Home Health Care Management & Practice*, 29(4), 249–252.
- Arling, G. (1976). Resistance to isolation among elderly widows. *The International Journal of Aging and Human Development*, 7(1), 67–86.
- Artan, T., & Irmak, H. (2018). Huzurevindeki yaşlıların huzurevinde yaşlanmaya ilişkin bakış açılarının değerlendirilmesi: İstanbul Bahçelievler, Zeytinburnu ve Sultangazi huzurevi örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(2), 51–70.
- Bachrach, C. A. (1980). Childlessness and social isolation among the elderly. *Journal of Marriage and Family*, 42(3), 627–637.
- Baran, A. G. (2016). Yaşlılıkta sosyal izolasyon ve yalnızlık. H. Ceylan (Ed.), *Yaşlılık sosyolojisi içinde* (s. 77–97). Nobel.
- Baum, S. K. (1982). Loneliness in elderly persons: A preliminary study. *Psychological Reports*, 50, 1317–1318.
- Bauman, Z. (2013). *Sosyolojik düşünmek* (A. Yılmaz, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2016). *Cemaatler: Güvenli olmayan bir dünyada güvenlik arayışı* (N. Soysal, Çev.). Say Yayınları.
- Bennett, R. (1973). Living conditions and everyday needs of the elderly with particular reference to social isolation. *The International Journal of Aging and Human Development*, 4(3), 179–198.
- Bitzan, J. E., & Kruzich, J. M. (1990). Interpersonal relationships of nursing home residents. *The Gerontologist*, 30(3), 385–390.
- Bondevik, M., & Skogstad, A. (1998). The oldest old, ADL, social network, and loneliness. *Western Journal of Nursing Research*, 20(3), 325–343.
- Carr, D., & Moorman, S. (2011). Social relation and aging. In *Handbook of sociology of aging* (pp. 145–160). Springer.

- Casey, A. N. S., Low, L. F., Jeon, Y. H., & Brodaty, H. (2015). Residents perceptions of friendship and positive social networks within anursing home. *Gerontologist*, 6, 855–867.
- Chen, Y., Ryden, M. B., Feldt, K., & Savik, K. (2000). The relationship between social interaction and characteristics of aggressive, cognitively impaired nursing home residents. *American Journal of Alzheimer's Disease*, 15(1), 10–17.
- Creswell, W. J. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün ve S. Beşir Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Efe, M. (2008). Kentsel çevre ve huzurevleri-İzmir örneği. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(2), 121–133.
- Esendemir, Ş. (2016). Türkiye’de yerinden yaşlanma ve mekân gerontolojisinin temel parametreleri. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 36(2), 411–429.
- Firestone, I. J., & Lichtman, C. M. (1980). Privacy and solidarity: Effects of nursing home accommodation on environmental perception and sociability preferences. *The International Journal of Aging and Human Development*, 11(3), 229–241.
- Friedemann, M., Montgomery, R. J., Rice, C., & Farrell, L. (1999). Family involvement in the nursing home. *Western Journal of Nursing Research*, 21(4), 549–567.
- Hawthorne, G. (2006). Measuring social isolation in older adults: Development and initial validation of the friendship scale. *Social Indicators Research*, 77(3), 521–548.
- Hawton, A., Green, C., Dickens, A. P., Richards, S. H., Taylor, R. S., Edwards, R. Greaves, C. J., & Campbell, J. L. (2011). The impact of social isolation on the health status and health-related quality of life of older people. *Quality of Life Research*, 20(1), 57–67.
- Kalınkara, V. (2010). Yaşlı bireyler için yaşam çevresinin ergonomik tasarımı. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 3(1–2), 54–64.
- Karaca, F. (2010). Huzurevinde kalan yaşlıların hayata bakış açıları ve gelecekle ilgili beklentileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(21), 50–72.
- Li, J., Chang, Y. P., & Porock, D. (2015). Factors associated with daytime sleep in nursing home residents. *Research on Aging*, 37(1), 103–117.
- Mack, N., Woodson, C., Macqeen, M. K., Guest, G., & Namey, E. (2005). *Qualitative research methods: A data collector's field guide*. Family Health International.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S. Duman, Çev.). Nobel.
- Murakami, I. (2016). Aileye ilişkin araştırmalarda yaşlılık algısının değişimi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 36, 507–525.
- Newall, N. E. G., & Menec, V. H. (2019). Loneliness and social isolation of older adults: Why it is important to examine these social aspects together. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(3), 925–939.
- Nicolaisen, M., & Thorsen, K. (2014). Who are lonely? Loneliness in different age groups (18–81 years old), using two measures of loneliness. *Aging and Human Development*, 78(3), 229–257.
- Nyqvist, F., Cattan, M., Andersson, L., Forsman, A. K., & Gustafson, Y. (2013). Social capital and loneliness among the very old living at home and in institutional settings: A comparative study. *Journal of Aging and Health*, 25(6), 1013–1035.
- Oğuz, D., Çakıcı, I., Sevimli, G., & Özgür, Ş. (2010). Yaşlı bakım evlerinde dış mekân tasarımı. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 3(1–2), 23–33.

- Prieto-Flores, M. E., Forjaz, M. J., Fernandez-Mayoralas, G., & Martinez-Martin, P. (2011). Factors associated with loneliness of noninstitutionalized and institutionalized older adults. *Journal of Aging and Health, 23*(1), 177–194.
- Roberts T., & Bowers B. (2015) How nursing home residents develop relationships with peers and staff: A grounded theory study. *International Journal of Nursing Studies, 52*(1), 57–67.
- Rubinstein, R. L., Lubben, J. E., & Mintzer, J. E. (1994). Social isolation and social support: An applied perspective. *The Journal of Applied Gerontology, 13*(1), 58–72.
- Shapiro, S. (2016). Social isolation in the elderly. *InnovAIT: Education and inspiration for general practice, 10*(2), 121–122.
- Shimada, K., Yamazaki, S., Nakano, K., Ngoma, A. M., Takahashi, R., & Yasumura, R. (2014). Prevalence of social isolation in community-dwelling elderly by differences in household composition and related factors: From a social network perspective in urban Japan. *Journal of Aging and Health, 26*(5), 807–823.
- Sılaydın, M. (2008). Şehir planlamada yaşlıya ve yaşlının barınma sorununa yeniden bakmak. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 1*(2), 98–06.
- Şenol, D., & Erdem, S. (2017). Yaşlılık ve yaşlı kadınlarda huzurevi algısı: Nitel bir çalışma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(2), 31–50.
- Şentürk, M., & Kurtkapan, H. (2017). Yaşlılığın mekânsallaşması: Kadıköy Moda'daki bir apartman dairesi üzerine nitel bir çalışma. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi, 1*, 4–19.
- Şentürk, Ü. (2018). *Yaşlılık sosyolojisi: Yaşlılığın toplumsal yörengeleri*. Dora.
- Tomaka, J., Thompson, S., & Palacios, R. (2006). The relation of social isolation, loneliness, and social support to disease outcomes among the elderly. *Journal of Aging and Health, 18*(3), 359–384.
- Türel, G. (2011). Yaşlı barınma mekânlarında tasarımı gelişmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 4*(1–2), 28–43.
- United Nations. (2020). *World population ageing 2020 highlights: Living arrangements of older persons*. United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division.
- Ürük, Z. F. & Öztürk, T. (2019). Huzurevlerinde yatak odası ekânının gelişim süreci, İstanbul ve Brüksel örneği. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, 16*, 662–678.
- Van Malderen, L., De Vriendt, P., & Mets, T. (2017). Active ageing in the nursing home: Could participatory action research provide the answer? *Action Research, 15*(3) 239–257.
- Van Manen, M. (1990). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. State University of New York Press.
- Walker, A. (2015). Active ageing: Realising its potential. *Australasian Journal on Ageing, 34*(1), 2–8.
- World Health Organization. (2002). *Active ageing: A policy framework*. World Health Organization.

